

บททวน : บทที่ ๔

ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

รัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๙๕ วรรคสอง บัญญัติว่า “ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ” และในรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๖๐ กับพ.ร.ป.ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ (ต่อไปขอเรียกว่า พ.ร.ป.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐) บัญญัติให้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง (ต่อไปขอเรียกว่า ศาลฎีกาแผนกคดี อม.) มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีรวม ๔ ประเภท ดังนี้

๑. **คดีอาญา** ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๔ วรรคหนึ่ง (๑) และมาตรา ๒๓๕ วรรคหนึ่ง (๒) และ พ.ร.ป. วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๑) และ (๓)

๒. **คดีขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน** หรือที่เรียกกันว่า **คดีร่ำรวยผิดปกติ** ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๔ วรรคหนึ่ง (๑) และมาตรา ๒๓๕ วรรคหนึ่ง (๒) และพ.ร.ป.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๑)

๓. **คดีจิตใจไม่เย็นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินหรือยื่นเท็จ** ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๔ วรรคหนึ่ง (๓) และมาตรา ๒๓๕ วรรคท้าย และพ.ร.ป.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๔)

๔. **คดีคณะกรรมการป.ป.ช.กระทำความผิด** ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๖ และมาตรา ๒๓๗ (๓) และพ.ร.ป.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๒)

๑. คดีอาญา

๑.๑ ประเภทคดีและบุคคลที่อยู่ในอำนาจ

ก.ประเภทคดีอยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดี อม.

รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๔ วรรคหนึ่ง (๑) และพ.ร.ป.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๑) กล่าวถึงฐานความผิดทางอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลนี้เพียงว่า “ทุจริตต่อหน้าที่” และ “จงใจปฏิบัติหน้าที่หรือใช้อำนาจขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย”

คำว่า “ทุจริตต่อหน้าที่” มีบทนิยามอยู่ในพ.ร.ป.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔ ครอบคลุมการใช้อำนาจในตำแหน่งโดยมิชอบของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองทุกกรณี ทั้งที่มีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญาและกฎหมายอื่น

ส่วนคำว่า “จงใจปฏิบัติหน้าที่หรือใช้อำนาจขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย” เคยเป็นฐานของการถอดถอนนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภา ออกจากตำแหน่งโดยวุฒิสภา ตามรัฐธรรมนูญฉบับก่อนๆ แต่ในรัฐธรรมนูญ ฉบับปี ๒๕๖๐ ไม่มีบทบัญญัติในเรื่องนี้แล้ว ทำให้ยังมีข้อสงสัยอยู่ว่า ถ้อยคำดังกล่าวหมายถึงความผิดอาญาฐานใด

ข.บุคคลที่อยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดี อม.

ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๔ วรรคหนึ่ง (๑) และมาตรา ๒๓๕ วรรคหนึ่ง (๒) และพ.ร.ป.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๑) และ (๓) บุคคลที่อยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดี อม. ในคดีอาญา ได้แก่

๑) ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเฉพาะตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต

๒) ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

๓) ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ

๔) ผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน

๕) ตัวการ ผู้ใช้ และผู้สนับสนุน

๖) ผู้ให้สินบน

คำว่า “ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเฉพาะตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต” เป็นไปตามพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔ ที่ว่า “ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง” หมายความว่า

(๑) นายกรัฐมนตรี (๒) รัฐมนตรี (๓) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (๔) สมาชิกวุฒิสภา

(๕) ข้าราชการการเมืองอื่น นอกจาก (๑) และ (๒) ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการการเมือง และ

(๖) ข้าราชการรัฐสภาฝ่ายการเมือง ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายรัฐสภา

ส่วนคำว่า “ข้าราชการการเมืองอื่น นอกจาก (๑) และ (๒) ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการการเมือง” นั้น หมายถึงบุคคลตามพ.ร.บ.ระเบียบข้าราชการการเมือง พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๔ (๘) ถึง (๒๐) ได้แก่ ที่ปรึกษาของนายกรัฐมนตรี รองนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี เลขาธิการนายกรัฐมนตรี รองเลขาธิการนายกรัฐมนตรีฝ่ายการเมือง โฆษกและรองโฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี เลขานุการและผู้ช่วยเลขานุการรัฐมนตรี รวมทั้งผู้ดำรงตำแหน่งประจำสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี รวม ๑๓ ตำแหน่ง (เทียบ คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาฯ ที่ อม.๑/๒๕๔๕ และ อม.๗/๒๕๕๒)

กรณีข้าราชการการเมืองอื่นเข้าไปมีส่วนร่วมกับการกระทำความผิดของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หากเรื่องที่เกี่ยวข้องด้วยไม่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของตนโดยตรง อาจถูกฟ้องและรับผิดเพียงในฐานะผู้สนับสนุนการกระทำความผิดของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ อม.๖๐/๒๕๕๔ ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า จำเลยที่ ๑ มีอำนาจหรือหน้าที่ในการพิจารณาและอนุมัติการเสนอราคาจัดซื้อปุ๋ยอินทรีย์ของกรมส่งเสริมการเกษตร รู้ว่าการเสนอราคาจัดซื้อปุ๋ยอินทรีย์ของกรมส่งเสริมการเกษตร มีการกระทำความผิดตามพ.ร.บ.ว่าด้วยการเสนอราคาต่อหน่วยงานของรัฐ พ.ศ. ๒๕๔๒ ละเว้นไม่ดำเนินการเพื่อให้มีการยกเลิกการดำเนินการเกี่ยวกับการเสนอราคาจัดซื้อปุ๋ยอินทรีย์ จำเลยที่ ๑ จึงมีความผิดตามพ.ร.บ.ว่าด้วยการเสนอราคาต่อหน่วยงานของรัฐ พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๑๐ ส่วนจำเลยที่ ๒ แม้จะเป็น **เลขานุการรัฐมนตรี** มีอำนาจหน้าที่เสนอความเห็น แต่ก็เป็นหน้าที่ทั่วไป **เมื่อจำเลยที่ ๒ ไม่ได้รับแต่งตั้งให้มีอำนาจและหน้าที่เกี่ยวกับการจัดซื้อปุ๋ยอินทรีย์** จึงไม่อาจถือว่าจำเลยที่ ๒ เป็นเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานของรัฐผู้ที่มีอำนาจหรือหน้าที่ตามพ.ร.บ.ว่าด้วยการเสนอราคาต่อหน่วยงานของรัฐ พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๑๐ จำเลยที่ ๒ ย่อม

ขาดคุณสมบัติในฐานะผู้ร่วมกระทำความผิด แต่เป็นความผิดฐานเป็นผู้สนับสนุนการกระทำความผิดตามพ.ร.บ.ว่าด้วยการเสนอราคาต่อหน่วยงานของรัฐ พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๑๐ ประกอบมาตรา ๘๖

สำหรับคำว่า “ข้าราชการรัฐสภาฝ่ายการเมืองตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายรัฐสภา” หมายถึง ข้าราชการรัฐสภาซึ่งรับราชการในตำแหน่งการเมืองตามที่บัญญัติไว้ในหมวด ๔ ของพ.ร.บ.ระเบียบข้าราชการฝ่ายรัฐสภา พ.ศ. ๒๕๕๔ มาตรา ๙๒ (๑) ถึง (๒๔) (เทียบคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๕๐/๒๕๕๗ และคำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาฯที่ อม.๔/๒๕๕๖) ซึ่งได้แก่ ผู้ดำรงตำแหน่งที่ปรึกษา เลขานุการ และผู้ช่วยเลขานุการ ของประธานและรองประธานสภาผู้แทนราษฎร ประธานและรองประธานสภาวุฒิสภา ประธานและรองประธานรัฐสภา และผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร โฆษกประธานสภาผู้แทนราษฎร โฆษกประธานวุฒิสภา และโฆษกผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร รวม ๒๔ ตำแหน่ง

ส่วนคำว่า “ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ” นั้น พ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔ กำหนดนิยามของคำว่า “ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ”ว่า หมายความว่า “ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติ ยกเว้นคณะกรรมการ ป.ป.ช. และให้หมายความรวมถึงผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินด้วย ... ”

ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติ ยกเว้นคณะกรรมการ ป.ป.ช. จึงได้แก่ ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรตามหมวด ๑๒ ว่าด้วยองค์กรอิสระ ของรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๖๐ ได้แก่ คณะกรรมการการเลือกตั้ง ผู้ตรวจการแผ่นดิน คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน และคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

ส่วนที่มาตรา ๔ ของพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ ยกเว้นคณะกรรมการป.ป.ช. เพราะรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๖ และพ.ร.บ.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๒) และมาตรา ๔๙ ถึง ๕๖ กำหนดกระบวนการดำเนินคดีในกรณีคณะกรรมการป.ป.ช.ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดไว้เป็นการเฉพาะแล้ว และที่ให้ความหมายรวมถึงผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินด้วย ก็เพราะผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินไม่อยู่ในความหมายของผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ แต่รัฐธรรมนูญประสงค์ให้อยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดี อม. ด้วย

ข้อสังเกต :

ผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่น ไม่อยู่ในความหมายของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔ จึงไม่ใช่บุคคลตามพ.ร.บ.ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองฯ มาตรา ๑๐ (๑) เมื่อผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่นกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ จึงไม่อยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง แต่อยู่ในอำนาจของศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีอาญาของเจ้าหน้าที่ของรัฐทั่วไป ซึ่งปัจจุบันคือศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบฯ เช่น คดี อม.๓/๒๕๕๓ กรณีจำเลยเป็นรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ กรณีอนุมัติสร้างสะพานเข้าไปในที่ตาบอดเพื่อประโยชน์แก่พวกพ้อง ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาฯ ไม่ประทับฟ้อง ให้จำนายคดี เพราะรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครเป็นผู้บริหารท้องถิ่น มิใช่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่อยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดี อม.

อย่างไรก็ตาม ผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่นอาจตกเป็นจำเลยในคดีอาญาที่ศาลฎีกาแผนกคดี อม.ได้ หากอยู่ในฐานะเป็นตัวการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองคนอื่นในการกระทำความผิด ต่อตำแหน่งหน้าที่ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองคนอื่นนั้น เช่น รัฐมนตรีให้นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดซึ่งเป็นลูกน้องไปปรับเงินสินบนจากผู้รับเหมาแทนตน ในกรณีเช่นนี้รัฐมนตรีขึ้นศาลฎีกาแผนกคดี อม.ตามพ.ร.บ.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๑) ส่วนนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดซึ่งเป็นผู้สนับสนุนการกระทำความผิดของ รัฐมนตรี ขึ้นศาลฎีกาแผนกคดี อม. ตามพ.ร.บ.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๓)

นอกจากนี้บุคคลธรรมดาที่อาจตกเป็นจำเลยที่ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาฯ ได้ หากอยู่ในฐานะเป็นตัวการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เช่น คดีที่ดินรัชดา (อม.๑/๒๕๕๐) คดีกัลยาณ (อม.๗/๒๕๕๒) คดีกรุงไทย (อม.๕๕/๒๕๕๘) เช่นเดียวกับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่อาจตกเป็นจำเลยที่ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาฯ ได้ หาก อยู่ในฐานะเป็นตัวการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เช่น คดีกัลยาณ (อม.๗/๒๕๕๒) คดีรถ เรือดับเพลิง (อม.๗/๒๕๕๖) คดีกรุงไทย (อม.๕๕/๒๕๕๘) คดีสลายการชุมนุม (อม.๑๕๔/๒๕๖๐) คดีจำหน่ายข้าว (อม.๒๑๑/๒๕๖๐ , อม.อธ.๒-๓/๒๕๖๒)

ส่วนความหมายของคำว่า “ ตัวการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุน ” ตามมาตรา ๑๐ (๓) หมายถึงตัวการ ผู้ใช้ หรือ ผู้สนับสนุน ตามความหมายของประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๘๓ มาตรา ๘๔ และมาตรา ๘๖ นั้นเอง

ข้อสอบเนติบัณฑิต สมัยที่ ๖๑

คำถาม ประเด็นที่ ๒ อัยการสูงสุดเป็นโจทก์ฟ้องนายดำ อดีตรัฐมนตรีช่วยว่าการ ปัจจุบันเป็น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และนายแดง นายองค์การบริหารส่วนจังหวัด เป็นจำเลยต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง กล่าวหาว่า ขณะที่นายดำดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการ นายดำรับสินบนจาก บริษัทเอบีซี จำกัด โดยให้นายแดงซึ่งทราบเรื่องเดินทางไปปรับเงินแทนที่ประเทศสิงคโปร์ ในวันนัดพิจารณาคดี ครั้งแรก นายแดงยื่นคำร้องว่า นายแดงเป็นเพียงนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด อันเป็นตำแหน่งของผู้บริหาร ท้องถิ่น อัยการสูงสุดไม่มีอำนาจฟ้องนายแดงต่อศาลแห่งนี้ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ขอให้พิพากษายกฟ้อง ในส่วนของนายแดง

ให้วินิจฉัยว่า ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองต้องพิพากษายกฟ้องคดีในส่วนของ นายแดงหรือไม่

ธงคำตอบ แม้นายแดงมิใช่บุคคลตามรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๕๐ มาตรา ๒๗๕ วรรคหนึ่ง กล่าวคือมิใช่ นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือข้าราชการการเมืองอื่น แต่ตามมาตรา ๒๗๕ วรรคสอง บัญญัติว่า บทบัญญัติวรรคหนึ่งให้ใช้บังคับกับกรณีที่บุคคลอื่นเป็นผู้สนับสนุนการกระทำความผิด ของบุคคลตามวรรคหนึ่งด้วย การที่นายแดงเดินทางไปปรับเงินจากผู้ให้สินบนที่ประเทศสิงคโปร์แทนนายดำเป็นการ สนับสนุนการกระทำความผิดของนายดำซึ่งเป็นบุคคลตามมาตรา ๒๗๕ วรรคหนึ่ง ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจึงมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีของนายแดง และไม่จำต้องพิพากษายกฟ้องคดีใน ส่วนของนายแดง

หมายเหตุ :

ข้อสอบข้อนี้เป็นกรณีนายแดง ผู้บริหารท้องถิ่นไปเป็นผู้สนับสนุนการกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ของนายดำ ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง นายดำขึ้นศาลฎีกาแผนกคดีอม. ตามรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๕๐ มาตรา ๒๗๕ วรรคหนึ่ง (ปัจจุบันต้องอ้าง พ.ร.บ.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๑)) ส่วนนายแดงขึ้นศาลฎีกาแผนกคดีอม. ตามรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๕๐ มาตรา ๒๗๕ วรรคสอง (ปัจจุบันต้องอ้าง พ.ร.บ.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๓))

ข้อสอบเนติบัณฑิต สมัยที่ ๒๙

คำถาม ประเด็นที่ ๑ พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องนายแดง อดีตนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด และนายดำ อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นจำเลยต่อศาลชั้นต้น กล่าวหาว่าขณะที่นายแดงและนายดำดำรงตำแหน่งดังกล่าว นายแดงเรียกรับเงินจากผู้รับเหมาเพื่อตอบแทนการจ่ายค่าจ้างก่อสร้างอาคารองค์การบริหารส่วนจังหวัดหลังใหม่ให้ผู้รับเหมาโดยมิชอบ โดยมีนายดำซึ่งเป็นเพื่อนรักกันและไม่ได้เกี่ยวข้องกับกรเรียกเงินเป็นผู้สนับสนุนโดยไปรับเงินจากผู้รับเหมาแทนนายแดงที่ร้านอาหาร ขอให้ลงโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๔๙, ๑๕๗, ๘๖ ขณะที่คดีอยู่ระหว่างสืบพยานโจทก์ นายแดงและนายดำยื่นคำร้องต่อศาลชั้นต้นว่า คดีนี้อยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ขอให้ยกฟ้อง

ให้วินิจฉัยว่า ศาลชั้นต้นจะสั่งคำร้องเกี่ยวกับอำนาจฟ้องของนายแดงและนายดำอย่างไร

ธงคำตอบ ขณะเกิดเหตุนายแดงเป็นนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด เป็นเพียงผู้บริหารท้องถิ่น ตามพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๔ (๗) และมีใช้ข้าราชการการเมืองอื่น ตามพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๔ (๕) นายแดงจึงมิใช่ผู้ดำรงตำแหน่งตามพ.ร.บ.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๕๒ มาตรา ๙ (๑) คดีของนายแดงจึงไม่อยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดี อม. ตามบทบัญญัติดังกล่าว และแม้ขณะเกิดเหตุนายดำเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ทั้งเป็นผู้สนับสนุนการกระทำความผิดของนายแดง แต่เมื่อนายแดงมิใช่ผู้ดำรงตำแหน่งตามมาตรา ๙ (๑) และนายดำมิได้ใช้อำนาจในตำแหน่งของตนเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย คดีนายดำจึงไม่อยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดี อม. ตามพ.ร.บ.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๕๒ มาตรา ๙ (๒)

หมายเหตุ :

(๑) ข้อสอบข้อนี้เป็นเรื่องผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองไปเป็นผู้สนับสนุนการกระทำความผิดของผู้บริหารท้องถิ่นในการกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ของผู้บริหารท้องถิ่น ผู้กระทำความผิดหลักคือผู้บริหารท้องถิ่น ไม่อยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดี อม. แต่อยู่ในอำนาจของศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีอาญาของเจ้าหน้าที่รัฐทั่วไป ซึ่งปัจจุบันคือศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ เมื่อผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองไม่ได้ใช้อำนาจของตนเข้าไปเกี่ยวข้อง ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจึงมีส่วนร่วมกระทำความผิดในคดีนี้ในฐานะเป็นผู้สนับสนุนการกระทำความผิดของผู้บริหารท้องถิ่นเท่านั้น จึงต้องไปขึ้นศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีอาญาของเจ้าหน้าที่รัฐทั่วไป เช่นเดียวกับผู้บริหารท้องถิ่น

(๒) พ.ร.บ.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๕๒ มาตรา ๙ (๑) ตรงกับพ.ร.บ.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๑) ส่วนพ.ร.บ.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๕๒ มาตรา ๙ (๒) ตรงกับพ.ร.บ.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๓)

ข้อสอบเนติบัณฑิต สมัยที่ ๕๕

คำถาม ประเด็นที่ ๑ อัยการสูงสุดเป็นโจทก์ฟ้องนายดำ ที่ปรึกษารัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงแห่งหนึ่ง ซึ่งเป็นข้าราชการการเมืองตามพ.ร.บ.ระเบียบข้าราชการการเมือง พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๔ และนายแดง คนสนิทของนายดำ เป็นจำเลยต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง กล่าวหาว่า นายดำข่มขืนใจหรือจูงใจข้าราชการให้จัดซื้อเครื่องคอมพิวเตอร์จากบริษัทของพรรคพวก อันเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๔๘ ส่วนนายแดงช่วยพุดโน้มน้าวข้าราชการดังกล่าวอันเป็นการสนับสนุนการกระทำความผิดของนายดำ ในวันนัดตรวจพยานหลักฐานวันแรก นายแดงยื่นคำร้องว่า นายแดงเป็นเพียงราษฎรคนหนึ่ง มิใช่ข้าราชการการเมือง อัยการสูงสุดไม่มีอำนาจฟ้องนายแดงต่อศาลแห่งนี้ ขอให้ยกฟ้อง

ให้วินิจฉัยว่า ข้ออ้างของนายแดงรับฟังได้หรือไม่

ธงคำตอบ แม้นายแดงจะเป็นเพียงราษฎรคนหนึ่ง มิใช่ข้าราชการการเมือง แต่นายแดงเป็นผู้สนับสนุนการกระทำความผิดของนายดำ ซึ่งเป็นข้าราชการการเมืองที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ตามประมวลกฎหมายอาญา อัยการสูงสุดย่อมมีอำนาจฟ้องนายแดงต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้ ตามรัฐธรรมนูญ ฉบับปี ๒๕๔๐ มาตรา ๓๐๘ วรรคสอง และพ.ร.บ.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๙ (๒) ข้ออ้างของนายแดงรับฟังไม่ได้ (เทียบ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ อม.๑/๒๕๔๕)

หมายเหตุ :

ข้อสอบข้อนี้เป็นกรณีบุคคลที่ไม่ใช่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองคือเป็นราษฎรธรรมดา ไปเป็นผู้สนับสนุนการกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ทั้งสองคนจึงอยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดี อม. หากเป็นข้อสอบปัจจุบัน ต้องแทนรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๔๐ มาตรา ๓๐๘ วรรคสอง และพ.ร.บ.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๙ (๒) ด้วยพ.ร.บ.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๓)

ข้อสังเกต : กรณีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นตัวการ ผู้ใช้ ผู้สนับสนุนเจ้าหน้าที่ของรัฐ

๑) หากผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่อยู่ในฐานะเป็นตัวการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุนเจ้าหน้าที่ของรัฐ ไม่ได้ใช้อำนาจในตำแหน่งของตนเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย คดีนั้นไม่อยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดี อม. อัยการสูงสุดจะฟ้องผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐต่อศาลฎีกาแผนกคดี อม.ไม่ได้ (คำสั่งศาลฎีกาที่ อ.ม.๑๔/๒๕๕๒ คดีรุมว.กลาโหม จ้างวานใช้ให้เจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งให้กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ของเจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง โดยให้เข้าไปแก้ไขเปลี่ยนแปลงฐานข้อมูลสมาชิกพรรคการเมืองของคณะกรรมการการเลือกตั้งเพื่อประโยชน์แก่พรรคการเมืองที่รุมว.กลาโหมเป็นสมาชิก)

ข้อสอบผู้ช่วยผู้พิพากษา สนามใหญ่ ๔ กันยายน ๒๕๕๓

คำถาม ประเด็นที่ ๑ อัยการสูงสุดเป็นโจทก์ฟ้องนายบุญ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงแห่งหนึ่ง เป็นจำเลยต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง กล่าวหาว่า นายบุญใช้และจ้างวานนายแดง พนักงานเจ้าหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ซึ่งหลบหนียังจับกุมไม่ได้ ให้ทำลายพยานหลักฐานสำคัญในสำนวนการไต่สวนกรณีนายเข้ม ผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในสังกัดพรรคเดียวกับนายบุญถูกกล่าวหาว่าซื้อเสียง ขอให้ลงโทษนายบุญฐานเป็นผู้ใช้และจ้างวานนายแดงให้กระทำความผิดต่อตำแหน่ง

หน้าที่ของนายแดง ตามพ.ร.บ.ว่าด้วยความผิดของพนักงานในองค์การหรือหน่วยงานของรัฐ พ.ศ. ๒๕๐๒ มาตรา ๖, ๑๑ ประกอบประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๘๔

ให้วินิจฉัยว่า ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่อัยการสูงสุดเป็นโจทก์ฟ้องนายบุญหรือไม่

ธงคำตอบ คดีที่มีมูลแห่งคดีเป็นการกล่าวหาผู้กระทำความผิดฐานเป็นตัวการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุนที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตามมาตรา ๒๗๕ วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๕๐ ต้องเป็นกรณีที่ผู้นั้นเป็นตัวการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุนการกระทำความผิดของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตามมาตรา ๒๗๕ วรรคหนึ่ง **อีกทั้งไม่ปรากฏว่านายบุญใช้ตำแหน่งหน้าที่รัฐมนตรีของตนบังคับให้นายแดงกระทำการดังกล่าว** และสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งซึ่งนายแดงสังกัดยังมีฐานะเป็นองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ **ไม่อยู่ในกำกับดูแลของรัฐบาลที่นายบุญเป็นรัฐมนตรีคนหนึ่งที่สั่งการใดๆ** อีกด้วย มูลแห่งคดีในกรณีตามปัญหา จึงไม่อยู่ในความหมายของการกระทำความผิดของตัวการ ผู้ใช้ ผู้สนับสนุนการกระทำความผิดทางอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตามความในมาตรา ๒๗๕ วรรคสอง ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองไม่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่อัยการสูงสุดเป็นโจทก์ฟ้องนายบุญ (เทียบ คำสั่งศาลฎีกาที่ อม.๑๔/๒๕๕๒)

หมายเหตุ : หากเป็นข้อสอบปัจจุบัน ต้องแทนรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๕๐ มาตรา ๒๗๕ วรรคหนึ่ง ด้วย พ.ร.ป.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๑) และแทนรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๕๐ มาตรา ๒๗๕ วรรคสอง ด้วยพ.ร.ป. วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๓)

๒) หากผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่อยู่ในฐานะเป็นตัวการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุนเจ้าหน้าที่ของรัฐ ใช้อำนาจในตำแหน่งของตนเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย ถือเป็นคดีที่อยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดี อม. อัยการสูงสุด มีอำนาจฟ้องผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่เป็นผู้ใช้ ฯลฯ ต่อศาลฎีกาแผนกคดี อม. ได้ และฟ้องเจ้าหน้าที่ของรัฐต่อศาลฎีกาแผนกคดี อม. ซึ่งเป็นคนลงมือกระทำความผิดได้ด้วย (**คำพิพากษาศาลฎีกาที่ อ.ม.๒/๒๕๕๑** คดีคลองด่าน รช.มหาดไทยจ้างวานใช้ให้เจ้าหน้าที่สำนักงานที่ดินออกโฉนดที่ดินแก่บริษัทที่รช.มหาดไทยมีผลประโยชน์อยู่ด้วย ศาลฎีกาแผนกคดี อม. รับวินิจฉัย)

ตัวอย่างกรณีของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ก็คือคดีที่เจ้าพนักงานที่ดินและพนักงานเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการออกโฉนดที่ดินโดยมิชอบให้แก่ นาย ว. ในคดีคลองด่าน ถูกฟ้องต่อศาลฎีกาแผนกคดี อม. เป็นคดี อม.๑๑/๒๕๕๒, ๑๒/๒๕๕๒ และ ๑๓/๒๕๕๒ ในข้อหาปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ ซึ่งศาลฎีกาแผนกคดี อม. มีคำสั่งรับฟ้อง แต่พิพากษายกฟ้องเพราะเหตุคดีขาดอายุความ

ส่วนในกรณีของ**ผู้ให้สินบน** เป็นไปตามพ.ร.ป. วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๓) ตอนท้าย ที่ว่า “ ศาลมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีดังต่อไปนี้ (๓) รวมทั้งผู้ให้ ผู้ขอให้ หรือรับว่าจะให้ทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดแก่บุคคลตาม (๑) หรือ (๒) เพื่อจูงใจให้กระทำการ ไม่กระทำการ หรือประวิงการกระทำอันมิชอบด้วยหน้าที่” ซึ่งข้อความในมาตรา ๑๐ (๓) ตอนท้าย ก็คือตัวบทประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๔๔ ว่าด้วยความผิดของผู้ให้สินบนนั่นเอง

ข้อสอบผู้ช่วยผู้พิพากษา สนามใหญ่ ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๕๔

คำถาม ประเด็นที่ ๑ และที่ ๒ อัยการสูงสุดเป็นโจทก์ฟ้องนายเดชและนายสุขต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง กล่าวหาว่าร่วมกันกระทำความผิดในขณะที่นายเดชดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย และนายสุขดำรงตำแหน่งเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดแห่งหนึ่ง **นายสุขใช้อำนาจในตำแหน่ง** โดยมีขอบออกโฉนดที่ดินจำนวน ๑ แปลง ให้แก่นายเดช **ตามที่นายเดชจงใจและใช้ให้ทำ** เพื่อแลกเปลี่ยนกับการที่นายเดชจะช่วยสนับสนุนนายสุขให้ย้ายไปดำรงตำแหน่งที่ดีกว่า ขอให้ลงโทษนายเดชและนายสุขตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๘๓, ๘๔, ๑๔๘, ๑๕๗ ในวันที่ฟังคำสั่งศาลว่าจะรับฟ้องหรือไม่ นายเดชยื่นคำร้องว่า นายเดชมิได้รับมอบหมายให้กำกับดูแลกรรมที่ดิน กรณีตามคำร้องเป็นเรื่องนอกอำนาจหน้าที่ อัยการสูงสุดไม่มีอำนาจฟ้องนายเดชต่อศาลนี้ ขอให้ยกฟ้อง ส่วนนายสุขยื่นคำร้องว่า นายสุขเป็นเพียงข้าราชการพลเรือน ไม่อยู่ในอำนาจของศาลนี้ ขอให้ยกฟ้องเช่นกัน

ให้วินิจฉัยว่า อัยการสูงสุดมีอำนาจฟ้องนายเดชและนายสุขต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

ธงคำตอบ กรณีของนายเดช นายเดชเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามประมวลกฎหมายอาญา แม้นายเดชมิได้รับมอบหมายให้กำกับดูแลกรรมที่ดิน แต่รัฐมนตรีช่วยว่าการมีอำนาจบริหารราชการแผ่นดินตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน และมีสิทธิเข้าร่วมประชุมคณะรัฐมนตรีเพื่อเสนอความเห็นและลงมติในงานของทุกกระทรวง ทบวง กรม นายเดชย่อมมีอำนาจบังคับบัญชาและให้คุณให้โทษนายสุขได้ กรณีตามคำฟ้องจึง**มิใช่เรื่องนอกอำนาจหน้าที่ของนายเดช** อัยการสูงสุดมีอำนาจฟ้องนายเดชต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตามรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๕๐ มาตรา ๒๗๕ วรรคหนึ่ง

ส่วนกรณีของนายสุข แม้นายสุขเป็นเพียงข้าราชการพลเรือน มิใช่ผู้ดำรงตำแหน่งตามรัฐธรรมนูญ ฉบับปี ๒๕๕๐ มาตรา ๒๗๕ วรรคหนึ่ง แต่มาตรา ๒๗๕ วรรคสอง บัญญัติให้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีของบุคคลที่เป็นตัวการ ผู้ใช้ และผู้สนับสนุนการกระทำความผิดของผู้ดำรงตำแหน่งตามมาตรา ๒๗๕ วรรคหนึ่ง ด้วย เมื่อตามคำฟ้องกล่าวหาว่า นายสุข**ร่วมกระทำความผิดกับนายเดช**ในการกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามประมวลกฎหมายอาญา อัยการสูงสุดจึงมีอำนาจฟ้องนายสุขต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามมาตรา ๒๗๕ วรรคสอง (เทียบ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ อม.๗/๒๕๕๒ และ อม.๑๓/๒๕๕๒)

หมายเหตุ :

หากเป็นข้อสอบปัจจุบัน ต้องแทนรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๕๐ มาตรา ๒๗๕ วรรคหนึ่ง ด้วยพ.ร.ป.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๑) และแทนรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๕๐ มาตรา ๒๗๕ วรรคสอง ด้วยพ.ร.ป.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๓)

๑.๒ การดำเนินกระบวนการพิจารณาในคดีอาญา

การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาในศาลฎีกาแผนกคดี อม. อาจแยกพิจารณาออกได้เป็น ๘ ขั้นตอน ได้แก่ (๑) การฟ้องคดี (๒) การเลือกองค์คณะผู้พิพากษา (๓) การนัดพิจารณาครั้งแรก (๔) การยื่นบัญชีระบุพยาน (๕) การตรวจพยานหลักฐาน (๖) การไต่สวนพยานหลักฐาน (๗) การพิพากษาคดี และ (๘) การอุทธรณ์ รายละเอียดขอให้ดูในเอกสารประกอบการบรรยาย ในที่นี้จะกล่าวถึงเพียงบางขั้นตอน

ขั้นตอนการฟ้องคดี

ก. ผู้มีอำนาจฟ้อง

ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๕ วรรคหนึ่ง (๒) และพ.ร.ป.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๒๓ ผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญาต่อศาลฎีกาแผนกคดี อม. ได้แก่ อัยการสูงสุดและคณะกรรมการป.ป.ช. โดยคณะกรรมการป.ป.ช.จะมีอำนาจฟ้องต่อเมื่ออัยการสูงสุดเห็นว่าพยานหลักฐานไม่สมบูรณ์เพียงพอที่จะฟ้องคดี มีการตั้งคณะกรรมการร่วมกันระหว่างอัยการสูงสุดและคณะกรรมการป.ป.ช.แล้ว ยังไม่ได้ช้อยุติ ซึ่งก็คือคณะกรรมการฝ่ายอัยการสูงสุดยังเห็นว่าพยานหลักฐานไม่สมบูรณ์เพียงพอให้ฟ้องคดี ก็เกิดอำนาจแก่คณะกรรมการป.ป.ช.ให้ยื่นฟ้องเองได้ ทั้งนี้ ตามตามพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๗๖ และมาตรา ๗๗

การดำเนินการตามพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๗๖ และมาตรา ๗๗ จะมีระยะเวลากำกับไว้ทุกขั้นตอน ดังเช่น คณะกรรมการป.ป.ช.ต้องส่งรายงาน สำนวนการไต่สวนเอกสาร พยานหลักฐาน และความเห็นไปยังอัยการสูงสุดภายในสามสิบวัน นับแต่วันที่มิมีมติ เมื่ออัยการสูงสุดได้รับสำนวนคดีต้องดำเนินการฟ้องคดีต่อศาลฎีกาแผนกคดี อม.ภายในหนึ่งร้อยแปดสิบวัน นับแต่วันที่ได้รับสำนวน หากเห็นว่ามีข้อไม่สมบูรณ์ต้องแจ้งคณะกรรมการป.ป.ช.ภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่ได้รับเรื่อง เพื่อตั้งคณะกรรมการร่วมกัน คณะทำงานร่วมกันต้องดำเนินการรวบรวมพยานหลักฐานให้สมบูรณ์ให้แล้วเสร็จภายในเก้าสิบวัน นับแต่วันที่ได้รับแต่งตั้ง ในกรณีคณะกรรมการร่วมไม่อาจหาช้อยุติได้ คณะกรรมการป.ป.ช.มีอำนาจดำเนินการต่อไปตามที่เห็นสมควร โดยจะยื่นฟ้องเองก็ได้ และในกรณีที่คณะกรรมการป.ป.ช.เห็นสมควรฟ้องคดี คณะกรรมการป.ป.ช.ต้องดำเนินการฟ้องคดีภายในกำหนดอายุความ แต่ต้องไม่ช้ากว่าเก้าสิบวัน นับแต่วันที่หากช้อยุติไม่ได้

ข้อสังเกต

(๑) ระยะเวลาที่กำหนดไว้ตามมาตรา ๗๗ หากมีเหตุจำเป็นอันไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ อัยการสูงสุดหรือคณะกรรมการป.ป.ช.อาจขยายออกไปได้ แต่ต้องไม่เกินกึ่งหนึ่งของระยะเวลาที่กำหนดไว้ ตามมาตรา ๗๗ วรรคเจ็ด และการฟ้องคดีโดยอัยการสูงสุดและคณะกรรมการป.ป.ช. เมื่อล่วงพ้นระยะเวลาตามที่กำหนดในมาตรานี้ยังกระทำได้ ถ้าได้ฟ้องภายในอายุความ ตามมาตรา ๗๗ วรรคท้าย แสดงว่า ระยะเวลาดังกล่าวเป็นเพียงระยะเวลาเร่งรัด (คำพิพากษาฎีกาที่ อม.๗/๒๕๕๖)

(๒) กรณีคณะกรรมการร่วมไม่อาจหาช้อยุติได้ หมายความว่ารวมถึงกรณีที่อัยการสูงสุดเห็นควรฟ้องจำเลยบางคน แต่คณะกรรมการป.ป.ช.เห็นควรฟ้องจำเลยทุกคนด้วย (คำพิพากษาฎีกาที่ อม.๗/๒๕๕๖, ๑๕๔/๒๕๖๐)

คำพิพากษาฎีกาแผนกคดีอาญาที่ อม.๗/๒๕๕๖ คดีรื้อเรือดับเพลิง คดีนี้มีข้อกฎหมายสำคัญคือ เมื่อโจทก์ (คณะกรรมการป.ป.ช.) ส่งรายงานการไต่สวนไปยังออส.เพื่อฟ้องคดี ออส.มีหนังสือแจ้งข้อที่ไม่สมบูรณ์ไปยังโจทก์ มีการตั้งคณะกรรมการร่วมกันทั้งสองฝ่าย ฝ่ายละ ๘ คน ในที่สุดคณะกรรมการผู้แทนออส.เห็นว่า พยานหลักฐาน

สมบุรณ์พอที่จะดำเนินคดีกับผู้ถูกกล่าวหาเพียง ๔ คน คือจำเลยที่ ๒ ที่ ๔ ที่ ๕ และนายสมิคร แต่คณะทำงานผู้แทนโจทก์เห็นว่าสมบุรณ์พอฟ้องทุกคน อสส.จึงส่งสำนวน รายงานการไต่สวน และเอกสารที่เกี่ยวข้องคืนแก่คณะกรรมการป.ป.ช.เพื่อฟ้องคดีเอง ต่อมาคณะกรรมการป.ป.ช. นำคดีนี้มาฟ้อง

เมื่อคดีมาถึงศาลฎีกาแผนกคดี อม. จำเลยที่ ๑ ให้การต่อสู้ว่า โจทก์ไม่มีอำนาจฟ้อง ต้องให้อัยการสูงสุดฟ้อง ตามพ.ร.ป.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๑๑ (หลักการเดียวกับพ.ร.ป.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๗๗)

ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาฯวินิจฉัยว่า กรณีดังกล่าว (เห็นต่างเรื่องจำนวนจำเลยที่มีพยานหลักฐานเพียงพอฟ้องคดี) ถือได้ว่าคณะทำงานร่วมไม่อาจหาข้อยุติเกี่ยวกับการฟ้องคดีแล้ว อันเป็นเหตุตามมาตรา ๑๑ วรรคสอง ให้โจทก์มีอำนาจยื่นฟ้องจำเลยทั้งหมดได้เองทั้งคดี โดยไม่จำเป็นต้องพิจารณาแยกให้คณะกรรมการป.ป.ช. ฟ้องแต่เฉพาะจำเลยคนใดที่อัยการสูงสุดมีความเห็นต่างจนไม่อาจหาข้อยุติได้ โดยเฉพาะการกระทำตามคำฟ้องเป็นคดีที่กล่าวหาจำเลยทั้งหมดว่ากระทำความผิดต่อกฎหมายอันเป็นข้อเท็จจริงเดียวกัน โจทก์จึงมีอำนาจฟ้องคดีได้

ข้อสอบเนติบัณฑิต สมัยที่ ๖๗

คำถาม ประเด็นที่ ๑ คณะกรรมการป.ป.ช.ส่งสำนวนและรายงานการไต่สวนกรณีนายแดง อดีตรัฐมนตรี ถูกกล่าวหาว่าร่วมกับนายขาว อดีตที่ปรึกษารัฐมนตรี และนายดำ อดีตเลขาธิการรัฐมนตรี กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ของนายแดง ไปยังอัยการสูงสุดเพื่อฟ้องคดี อัยการสูงสุดเห็นว่าพยานหลักฐานสมบุรณ์เพียงพอที่จะฟ้องนายแดงคนเดียว ไม่สมบุรณ์เพียงพอที่จะฟ้องนายขาวและนายดำด้วย มีการตั้งคณะทำงานร่วมกัน เมื่อครบกำหนดสิบสี่วันนับแต่วันตั้งคณะทำงานร่วม คณะทำงานร่วมฝ่ายอัยการสูงสุดยังเห็นว่า พยานหลักฐานสมบุรณ์เพียงพอที่จะฟ้องนายแดงคนเดียว ส่วนคณะทำงานร่วมฝ่ายคณะกรรมการป.ป.ช.เห็นว่า พยานหลักฐานสมบุรณ์เพียงพอที่จะฟ้องทั้งสามคน ต่อมาคณะกรรมการป.ป.ช.เป็นโจทก์ยื่นฟ้องนายแดง นายขาว และนายดำ ต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ในวันนัดพิจารณาคดีครั้งแรก นายแดงยื่นคำร้องว่า คณะกรรมการป.ป.ช.มีอำนาจฟ้องเฉพาะนายขาวและนายดำ ไม่มีอำนาจฟ้องนายแดงเป็นจำเลยในคดีนี้ เพราะต้องให้อัยการสูงสุดเป็นผู้ฟ้อง ขอให้ยกฟ้องนายแดง

ให้วินิจฉัยว่า คำร้องของนายแดงรับฟังได้หรือไม่

ธงคำตอบ การที่คณะทำงานร่วมฝ่ายอัยการสูงสุดและฝ่ายคณะกรรมการป.ป.ช.ยังคงมีความเห็นไม่ตรงกันเกี่ยวกับการฟ้องคดีในส่วนของนายขาวและนายดำ ย่อมถือได้ว่าคณะทำงานร่วมไม่อาจหาข้อยุติเกี่ยวกับการฟ้องคดีนี้แล้ว อันเป็นเหตุตามพ.ร.ป.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๑๑ วรรคสอง มีผลให้คณะกรรมการป.ป.ช.มีอำนาจยื่นฟ้องทั้งนายแดง นายขาว และนายดำ ได้เองทั้งคดี โดยไม่จำเป็นต้องแยกให้อัยการสูงสุดฟ้องจำเลยที่ทั้งสองฝ่ายเห็นตรงกันว่าพยานหลักฐานเพียงพอที่จะฟ้องคดี และให้คณะกรรมการป.ป.ช.ฟ้องจำเลยที่ทั้งสองฝ่ายเห็นต่างจนหาข้อยุติไม่ได้ คำร้องของนายแดงที่ว่า คณะกรรมการป.ป.ช.ไม่มีอำนาจฟ้องนายแดงเป็นคดีนี้จึงรับฟังไม่ได้

หมายเหตุ : หากเป็นข้อสอบปัจจุบัน ต้องแทนพ.ร.ป.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๑๑ วรรคสอง ด้วยพ.ร.ป.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๗๗ วรรคสาม

ข. ระบบการฟ้องคดี

๑) การฟ้องคดีโดยมีตัวจำเลย

ในวันยื่นคำฟ้องคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง โดยหลักโจทก์จะต้องส่งตัวจำเลยพร้อมคำฟ้อง เช่นเดียวกับจำเลยคดีอาญาทั่วไป ทั้งนี้ ตามพ.ร.บ.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๒๖ วรรคสอง ที่บัญญัติว่า “ภายใต้บังคับมาตรา ๒๗ (มาตรา ๒๗ เป็นกรณีจำเลยหลบหนี) ในวันยื่นฟ้องให้จำเลยมาหรือคุมตัวมาศาล ...”

ข้อสังเกต : ในกรณีที่เป็นการฟ้องคดีโดยมีตัวจำเลย เมื่อองค์คณะผู้พิพากษา (ที่ได้รับเลือกจากที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาเป็นรายคดี คดีละ ๙ คน) มีคำสั่งประทับรับฟ้อง ผลประการสำคัญก็คือ จำเลยต้องหยุดปฏิบัติหน้าที่ จนกว่าจะมีคำพิพากษา เว้นแต่ศาลฎีกาแผนกคดี อม.จะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๕ วรรคสาม พ.ร.บ.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๗ วรรคหนึ่ง และพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๘๑ วรรคหนึ่ง ด้วย

การดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปภายหลังองค์คณะผู้พิพากษามีคำสั่งประทับรับฟ้อง ก็คือ ศาลจะส่งสำเนาคำฟ้องแก่จำเลยและนัดคู่ความมาศาลในวันนัดพิจารณาคดีครั้งแรก ตามมาตรา ๓๓ วรรคหนึ่ง และนับแต่วันที่จำเลยรับสำเนาฟ้อง จำเลยมีสิทธิขอตรวจและคัดสำเนาเอกสารในสำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการป.ช. ตามมาตรา ๓๓ วรรคสอง บทบัญญัตินี้ทำให้จำเลยในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีสิทธิดีกว่าจำเลยในคดีอาญาทั่วไป เพราะในคดีอาญาทั่วไป จำเลยจะยังไม่สิทธิขอตรวจสอบพยานหลักฐานของพนักงานอัยการ โจทก์จนกว่าจะถึงวันนัดตรวจพยานหลักฐาน

๒) การฟ้องคดีโดยไม่มีตัวจำเลย

การฟ้องคดีอาญาต่อศาลฎีกาแผนกคดี อม. โจทก์อาจยื่นคำฟ้องต่อศาลโดยไม่มีตัวจำเลยมาศาลก็ได้ แต่ในกรณีเช่นนี้ ศาลจะรับฟ้องต่อเมื่อโจทก์ดำเนินการตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในพ.ร.บ. วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๒๗ กล่าวคือ อัยการสูงสุดหรือคณะกรรมการป.ช.ต้องมีหลักฐานมาแสดงต่อศาลว่าได้เคยมีการออกหมายจับผู้ถูกกล่าวหาแล้ว แต่ยังไม่ได้ตัวมา หรือเหตุที่ผู้ถูกกล่าวหาไม่มาศาลเกิดจากการประวิงคดี หรือผู้ถูกกล่าวหาไม่มาศาลตามนัดโดยไม่มีเหตุแก้ตัวอันสมควร ทั้งนี้ เพื่อให้ศาลมีอำนาจรับฟ้องไว้พิจารณาได้โดยไม่ต้องมีตัวจำเลย กระบวนการที่เพิ่มขึ้นมาดังกล่าว ก็เพื่อให้การฟ้องคดีโดยไม่มีตัวจำเลยมีความชอบธรรมมากขึ้น

กระบวนการพิจารณาต่อไปภายหลังประทับรับฟ้องโดยไม่มีตัวจำเลย มีบทบัญญัติให้ศาลมีอำนาจพิจารณาคดีลับหลังจำเลยได้ และมีคำพิพากษาลงโทษจำเลยได้ หากมีการดำเนินการตามขั้นตอนที่กฎหมายกำหนดไว้ ตามมาตรา ๒๘ วรรคหนึ่งและวรรคสอง กล่าวคือ ศาลต้องส่งหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องให้จำเลย หากจำเลยไม่มาแก้คดี ให้ศาลออกหมายจับ หากผ่านไป ๓ เดือนแล้ว ยังจับตัวไม่ได้ ให้ศาลเริ่มดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีได้ โดยจำเลยที่ศาลพิจารณาคดีโดยไม่มีตัวยังมีสิทธิบางประการตามมาตรา ๒๘ วรรคสอง วรรคสาม และมาตรา ๒๘ ดังเช่น มีสิทธิตั้งทนายความมาดำเนินการแทนตน มีสิทธิกลับเข้ามาต่อสู้คดีเมื่อใดก็ได้ และมีสิทธิขอให้หรือพ้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ เป็นต้น

ค. ผลของการยื่นคำฟ้องที่มีต่ออายุความ

เมื่อโจทก์ยื่นคำฟ้องต่อศาลฎีกาแผนกคดี อม. ผลของการยื่นคำฟ้องที่เกิดขึ้นทันทีก็คือ มีผลให้อายุความฟ้องคดีสะดุดหยุดลง ตามพ.ร.บ.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๒๕ ที่ว่า ในการดำเนินคดีอาญาตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ เมื่อได้ยื่นฟ้องคดีต่อศาลแล้ว **ให้อายุความสะดุดหยุดลง**

บทบัญญัตินี้อาจไม่มีผลประการใด หากเป็นการฟ้องโดยมีตัวจำเลยมาศาล เพราะโดยปกติในการฟ้องคดีอาญาทั่วไป เมื่อโจทก์ฟ้องและได้ตัวจำเลยมาศาล อายุความก็จะสะดุดหยุดลงอยู่แล้ว ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๙๕

แต่ในกรณีจำเลยหลบหนี โจทก์ไม่มีตัวจำเลยมาศาลในวันฟ้อง มีบทบัญญัติให้ศาลประทับรับฟ้อง แม้จำเลยไม่ได้มาศาลในวันฟ้อง ซึ่งหากยังคงให้เป็นไปตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๙๕ อายุความจะไม่สะดุดหยุดลงในวันฟ้อง (เพราะตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๙๕ อายุความจะสะดุดหยุดลงต่อเมื่อจำเลยมาศาลในวันฟ้อง) ดังนั้น พ.ร.บ.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๒๕ จึงบัญญัติไว้ด้วยว่า ให้อายุความสะดุดหยุดลง เมื่อได้ยื่นฟ้องคดีต่อศาลฎีกาแผนกคดี อม. เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาว่า วันฟ้องคดียังไม่ขาดอายุความ แต่มาขาดอายุความภายหลังฟ้อง

คดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองยังมีบทบัญญัติเรื่องอายุความแตกต่างจากคดีอาญาทั่วไปอีก ๒ กรณี กล่าวคือ ในกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยหลบหนี**ไปในระหว่างถูกดำเนินคดีหรือระหว่างการพิจารณาคดี**ของศาล มาตรา ๒๕ วรรคสอง **มิให้นำระยะเวลาที่ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยหลบหนีรวมเป็นส่วนหนึ่งของอายุความ** เพื่อให้ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยในคดีทุจริตต้องคิดให้หนักก่อนหลบหนี เนื่องจากการไม่นำระยะเวลาที่หลบหนีรวมเป็นส่วนหนึ่งของอายุความมีผลทำให้ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยต้องหลบหนีไปตลอดชาติ เพราะหากได้ตัวมาเมื่อใด ก็นำตัวกลับมาดำเนินคดีได้เสมอ จะไม่มีกรณีศาลยกฟ้องจำเลยที่หลบหนีเพราะเหตุคดีขาดอายุความอีกต่อไป

ความแตกต่างอีกประการหนึ่งก็คือ ในกรณีที่ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาฯ มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษจำเลย ถ้า**จำเลยหลบหนีไปในระหว่างต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษ** เช่น จำเลยไม่มาศาลในวันนัดฟังคำพิพากษา และศาลอ่านคำพิพากษาหลังให้ลงโทษจำคุกจำเลย จำเลยจะ**ไม่ได้รับประโยชน์จากอายุความล่วงเลยการลงโทษ** ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๙๘ เพราะมาตรา ๒๕ วรรคสาม มิให้นำบทบัญญัติมาตรา ๙๘ แห่งประมวลกฎหมายอาญามาใช้บังคับ ผลก็คือหากจับตัวจำเลยได้เมื่อใด ย่อมนำตัวจำเลยมารับโทษจำคุกตามคำพิพากษาของศาลได้เสมอ

มีข้อสังเกตว่า บทบัญญัติเรื่องอายุความที่แก้ไขใหม่ในพ.ร.บ.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๒๕ ทั้งในกรณีอายุความสะดุดหยุดลงเมื่อฟ้องคดี ตาม**มาตรา ๒๕ วรรคหนึ่ง** และในกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยหลบหนี**ไปในระหว่างถูกดำเนินคดีหรือระหว่างการพิจารณาคดี**ของศาล ซึ่ง**มาตรา ๒๕ วรรคสอง** มิให้นำระยะเวลาที่ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยหลบหนีรวมเป็นส่วนหนึ่งของอายุความ รวมทั้งในกรณีหลบหนีไปในระหว่าง**ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษ** ซึ่ง**มาตรา ๒๕ วรรคสาม** ไม่ให้ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยได้รับประโยชน์จากอายุความล่วงเลยการลงโทษนั้น แม้บทบัญญัติเรื่องอายุความมิใช่บทบัญญัติว่าด้วยการลงโทษ แต่**มีผลให้ระยะเวลาการบังคับโทษ**

ขยายออกไป จึงเป็นบทบัญญัติที่เป็นโทษแก่ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลย ไม่อาจนำมาใช้บังคับย้อนหลังแก่คดีที่การกระทำความผิดเกิดขึ้นก่อนวันที่กฎหมายมีผลใช้บังคับ

คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาที่วินิจฉัยว่า บทบัญญัติให้อายุความสะดุดหยุดลงในวันฟ้อง ไม่มีผลย้อนหลังไปใช้บังคับกับคดีที่ฟ้องก่อนกฎหมายใช้บังคับ หากวันฟ้องคดียังไม่ขาดอายุความ แต่ได้ตัวจำเลยมาศาลเมื่อเลยกำหนดอายุความแล้ว คดีย่อมเป็นอันขาดอายุความ เช่น อม.๒๓๒/๒๕๖๐ และ อม.๑๖.๔/๒๕๖๕ (เป็นเกี่ยวกับคดีบัญชีทรัพย์สินทั้งสองคดี)

ส่วนคำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาที่วินิจฉัยว่า บทบัญญัติที่ว่าจำเลยในคดีอม.ไม่ได้รับประโยชน์จากอายุความล่วงเลยการลงโทษตามป.อาญา มาตรา ๙๘ ไม่มีผลย้อนหลัง ซึ่งหมายความว่า จะนำโทษในคดีแรกที่ขาดอายุความล่วงเลยการลงโทษแล้วมารวมกับโทษที่จะลงแก่จำเลยในคดีใหม่ไม่ได้ไม่ว่ากรณีใด เช่น คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาที่ อม.๔/๒๕๕๑ (คดีเอ็กซิมเบงค์) และ อม.๕/๒๕๕๑ (คดีแปลงสัมปทาน)

ขั้นตอนการไต่สวนพยานหลักฐาน

การพิจารณาคดีของศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ใช้ระบบไต่สวน (มาตรา ๖ วรรคหนึ่ง) และให้ศาลยึดสำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นหลักในการพิจารณา แต่ศาลมีอำนาจไต่สวนหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม (มาตรา ๖ วรรคสอง)

คำว่า ให้ศาล “ ยึดสำนวนของคณะกรรมการป.ป.ช.เป็นหลักในการพิจารณา ” นั้น ศาลฎีกาแผนกคดีอาญา วางหลักไว้ในคดีตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ อม.๒/๒๕๔๖ ว่า มีความหมายเพียงว่า ชอบเขตหรือกรอบของการพิจารณาคดีให้ยึดแนวทางที่ปรากฏในสำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการป.ป.ช. มิใช่ต้องยึดถือว่าข้อเท็จจริงเป็นดังที่คณะกรรมการป.ป.ช.สรุป เพราะศาลฎีกาแผนกคดี อม.มีอำนาจไต่สวนหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้เสมอ และจำเลยยังมีสิทธินำพยานหลักฐานมาให้ศาลไต่สวนเพื่อหักล้างพยานหลักฐานในสำนวนของคณะกรรมการป.ป.ช.ได้

มีคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับบทบัญญัติที่ให้ยึดสำนวนของคณะกรรมการป.ป.ช.เป็นหลักในการพิจารณา ซึ่งมีผู้โต้แย้งไปยังศาลรัฐธรรมนูญว่าขัดหรือแย้งต่อศาลรัฐธรรมนูญ คือ

คำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๑/๒๕๖๒ เป็นกรณีศาลอุทธรณ์แผนกคดีทุจริตฯ ส่งข้อโต้แย้งของจำเลยทั้งสามในคดีของศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบฯ ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ถูกกล่าวหาว่า กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๕๑, ๑๕๗, ๘๓ ไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาวินิจฉัยว่า พ.ร.บ. ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๙๘/๑ (ให้ศาลพิจารณาคดีโดยยึดรายงานและสำนวนคดีของคณะกรรมการป.ป.ช.เป็นหลักในการพิจารณา) ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ฉบับปี ๒๕๕๐ มาตรา ๒๙ วรรคหนึ่ง มาตรา ๓๐ มาตรา ๓๓ และ มาตรา ๔๐ (๒)(๓)(๗)

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า คำโต้แย้งนี้เป็นกรณีที่จำเลยทั้งสามในคดีของศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบฯ ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ถูกฟ้องว่ากระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ โต้แย้งว่า พ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๙๘ /๑ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ฉบับปี ๒๕๕๐ มาตรา ๒๙ วรรคหนึ่ง มาตรา ๓๐ มาตรา ๓๓ และ มาตรา ๔๐ (๒)(๓)(๗) ซึ่งเมื่อพิจารณาเทียบเคียงกับรัฐธรรมนูญ ฉบับ

ปี ๒๕๖๐แล้ว มีหลักการทำนองเดียวกันในมาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และ มาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง และวรรคห้า
ดังนั้น ศาลรัฐธรรมนูญจึงพิจารณาวินิจฉัยคำโต้แย้งนี้ตามรัฐธรรมนูญ ฉบับปี ๒๕๖๐ ได้

ข้อโต้แย้งของจำเลยก็คือ การให้ศาลพิจารณาคดีโดยยึดรายงานและสำนวนคดีของคณะกรรมการป.ป.ช.
เป็นหลักในการพิจารณา ทำให้จำเลยไม่สามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่และเสียสิทธิในการพิจารณาคดีที่ถูกต้องเป็น
ธรรม รวมทั้งไม่มีโอกาสตรวจสอบโต้แย้งและถามค้านพยานดังกล่าวในชั้นการสอบสวนของคณะกรรมการป.ป.ช.
เท่ากับเป็นการพิจารณาและสืบพยานลับหลังจำเลย เป็นการขัดต่อหลักนิติธรรมและเป็นการเพิ่มภาระหรือจำกัด
สิทธิและเสรีภาพบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ อีกทั้งการบังคับใช้บทบัญญัติเฉพาะกับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ถูกกล่าวหาว่า
กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการยังเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมด้วย

ปัญหาว่า พ.ร.ป.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๕๒ มาตรา ๙๘/๑ **ขัดหรือแย้งต่อ
รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖** หรือไม่ ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความว่า

- พ.ร.ป.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๕๒ มาตรา ๙๘/๑ เป็นมาตรการที่เกี่ยวกับการ
การป้องกันและปราบปรามการทุจริตที่ไม่ได้เป็นบทบังคับให้ศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีต้องรับฟัง
ข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเป็นยุติตามที่ปรากฏในรายงานและสำนวนคดีของคณะกรรมการ ป.ป.ช.

- ศาลยังคงมีอำนาจวินิจฉัยชี้ว่าพยานหลักฐานแห่งคดีตามป.วิ.อ.ม.๒๒๗ และ ม.๒๒๗/๑

- ส่วนโจทก์ก็ต้องมีภาระการพิสูจน์การกระทำและเจตนาของจำเลยให้ครบองค์ประกอบความผิด

เช่นเดียวกับความผิดอาญาทั่วไป และ

- จำเลยยังคงมีสิทธิในการต่อสู้คดี เสนอพยานหลักฐาน รวมทั้งโต้แย้งและนำสืบหักล้างพยานหลักฐาน
ของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งได้

บทบัญญัติดังกล่าวจึงไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม และไม่เป็นการเพิ่มภาระหรือจำกัดเสรีภาพเกินสมควรแก่เหตุ
ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖

ส่วนปัญหาว่า บทบัญญัติดังกล่าว**ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง และวรรคห้า
หรือไม่** นั้น ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า

- สถานะของเจ้าหน้าที่ของรัฐมีความแตกต่างจากบุคคลทั่วไป

- แม้การพิจารณาคดีเจ้าหน้าที่รัฐจะมีความแตกต่างไปจากวิธีพิจารณาคดีอาญาสำหรับบุคคลทั่วไปอยู่บ้าง

แต่ก็มีความจำเป็นต้องกระทำเพื่อปราบปรามการทุจริตในวงงานราชการที่เกี่ยวข้องกับประโยชน์ส่วนรวม

บทบัญญัติดังกล่าวจึงไม่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องสถานะ
ของบุคคลซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐแต่อย่างใด จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง และวรรคห้า

ข้อสังเกต : ด้วยบท พ.ร.ป.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๕๒ มาตรา ๙๘/๑ คล้าย
กับกฎหมายปัจจุบันคือ พ.ร.ป.ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐
มาตรา ๖ วรรคสอง

ปัญหา: คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีผลผูกพันศาลฎีกาแผนกคดี อม. ในการพิจารณาพิพากษา
คดีอาญา หรือไม่

คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอม.ที่ ๓๐/๒๕๖๖ เป็นคดีที่ นางสาว ย. อดีตนายกรัฐมนตรียุติ ถูกฟ้องว่าดำเนินการแต่งตั้งโยกย้าย และให้นาย ถ. พ้นจากตำแหน่งเลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ (สมช.) โดยไม่ปฏิบัติตาม พ.ร.บ.ระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๕๗ วรรคสอง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งและเชื่อมโยงกับการโอนย้าย พล.ต.อ. ว. ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ (ผบ.ตร.) ให้ไปดำรงตำแหน่งเลขาธิการ สมช. และบรรจุแต่งตั้ง พล.ต.อ. พ. ซึ่งเป็นเครือญาติของจำเลยขึ้นดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติอันเป็นการแทรกแซงและก้าวก่ายการแต่งตั้ง โยกย้าย หรือการให้พ้นจากตำแหน่งข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งเงินเดือนประจำและมีใช้ข้าราชการการเมือง ต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ.๒๕๕๐ มาตรา ๒๖๘ ประกอบมาตรา ๒๖๖ (๒) (๓) ขอให้ลงโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๕๗ และพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.๒๕๕๒ มาตรา ๑๒๓/๑ ประกอบพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.๒๕๖๑ มาตรา ๑๙๒ กับนับโทษจำเลยต่อจากโทษจำคุกในอีกคดีหนึ่ง

ข้อที่น่าสนใจคือ มูลกรณีเดียวกันนี้ ศาลรัฐธรรมนูญเคยมีคำวินิจฉัยที่ ๓/๒๕๕๗ วินิจฉัยว่า จำเลยในคดีนี้ใช้สถานะหรือตำแหน่งการเป็นนายกรัฐมนตรืเข้าไปก้าวก่ายแทรกแซงการแต่งตั้งโยกย้ายนาย ถ.พลตำรวจเอก ว. และพลตำรวจเอก พ. เพื่อประโยชน์ของพลตำรวจเอก พ. ซึ่งเป็นเครือญาติ ตามรัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ มาตรา ๒๖๖ (๒) และ (๓) มีผลให้ความเป็นรัฐมนตรีของนางสาว ย. สิ้นสุดลงเป็นการเฉพาะตัวตามมาตรา ๑๘๒ วรรคหนึ่ง (๙) ประกอบมาตรา ๒๖๘ และศาลปกครองสูงสุดเคยมีคำพิพากษาคดีหมายเลขแดงที่ อ.๓๓/๒๕๕๗ ว่า คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ลงวันที่ ๗ กันยายน ๒๕๕๔ ที่สั่งให้นาย ถ.ไปปฏิบัติราชการที่สำนักนายกรัฐมนตรี และคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ลงวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๕๔ ที่สั่งให้นายถวิลพ้นจากตำแหน่งเลขาธิการ สมช. และแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งที่ปรึกษานายกรัฐมนตรีฝ่ายข้าราชการประจำ เป็นคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมายที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย

ศาลฎีกาแผนกคดี อม. มีคำวินิจฉัยในประเด็นว่า คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญและศาลปกครองสูงสุดดังกล่าวผูกพันศาลฎีกาแผนกคดี อม.หรือไม่ โดยวินิจฉัยว่า คดีของศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าว ศาลรัฐธรรมนูญคงพิจารณาวินิจฉัยแต่เพียงว่า จำเลยในคดีนี้ใช้สถานะหรือตำแหน่งการเป็นนายกรัฐมนตรืเข้าไปก้าวก่ายแทรกแซงเพื่อประโยชน์ของตนเองของผู้อื่นหรือของพรรคการเมืองในเรื่องการบรรจุแต่งตั้งโยกย้าย โอน เลื่อนตำแหน่ง เลื่อนเงินเดือน หรือการพ้นจากตำแหน่งของข้าราชการซึ่งมีตำแหน่ง หรือเงินเดือนประจำ และมีใช้ข้าราชการการเมืองตามรัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ มาตรา ๒๖๖ (๒) และ (๓) อันมีผลให้ความเป็นรัฐมนตรีของผู้ถูกร้องสิ้นสุดลงเป็นการเฉพาะตัวตามมาตรา ๑๘๒ วรรคหนึ่ง (๙) ประกอบมาตรา ๒๖๘ หรือไม่ เท่านั้น และผลของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าวคงผูกพันศาลนี้ให้รับฟังได้เพียงว่า ความเป็นรัฐมนตรีของจำเลยได้สิ้นสุดลงแล้ว ส่วนคำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดในคดีหมายเลขแดงที่ อ.๓๓/๒๕๕๗ ก็มีประเด็นเพียงว่า คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ลงวันที่ ๗ ก.ย.๒๕๕๔ ที่สั่งให้นายถวิลไปปฏิบัติราชการที่สำนักนายกรัฐมนตรี และคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ลงวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๕๔ ที่สั่งให้นายถวิลพ้นจากตำแหน่งเลขาธิการ สมช. และแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งที่ปรึกษานายกรัฐมนตรีฝ่ายข้าราชการประจำ เป็นคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่เท่านั้น ไม่มีประเด็นพิจารณาวินิจฉัยถึงความรับผิดชอบทางอาญาของบุคคลใด

ส่วนปัญหาข้อเท็จจริงนั้น ศาลฎีกาแผนกคดี อม. วินิจฉัยว่า จำเลยมิได้ดำเนินการตามคำฟ้องโดยมีเจตนาทุจริตเพื่อประโยชน์ของ พล.ต.อ. พ. จำเลยจึงไม่มีความผิดตามฟ้อง พิพากษายกฟ้อง

๑.๒ คดีขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินเพราะเหตุร่ำรวยผิดปกติ

คดีขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินเพราะเหตุร่ำรวยผิดปกติ เป็นคดีอีกประเภทหนึ่งที่อยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๔ วรรคหนึ่ง (๑) และมาตรา ๒๓๕ วรรคหนึ่ง (๒) รวมทั้งพ.ร.ป.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๑)

คำว่า “ ร่ำรวยผิดปกติ ” มีบทนิยามอยู่ในพ.ร.ป.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔ ว่า คำว่า “ ร่ำรวยผิดปกติ ” หมายความว่า การมีทรัพย์สินมากผิดปกติ หรือมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นมากผิดปกติ หรือ การมีหนี้สินลดลงมากผิดปกติ หรือได้ทรัพย์สินมาโดยไม่มีมูลอันจะอ้างได้ตามกฎหมายสืบเนื่องมาจากการปฏิบัติหน้าที่หรือใช้อำนาจในตำแหน่งหน้าที่ รวมทั้งกรณีมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติสืบเนื่องมาจากการเปรียบเทียบบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินด้วย

ผู้มีอำนาจฟ้องคดีร่ำรวยผิดเหมือนกับผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา คือ **อัยการสูงสุด** ตามพ.ร.ป.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๑๑๙ วรรคหนึ่ง เว้นแต่กรณีอัยการสูงสุดเห็นต่างจากคณะกรรมการป.ป.ช. มีการตั้งคณะทำงานร่วมกันแล้ว แต่ยังหาข้อยุติไม่ได้ คณะกรรมการป.ป.ช.มีอำนาจฟ้องเอง เพราะมาตรา ๑๑๙ วรรคหนึ่ง ให้นำมาตรา ๗๗ มาใช้บังคับด้วยโดยอนุโลม

ส่วนบุคคลที่อยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาในคดีร่ำรวยผิดปกติ ก็เหมือนกับบุคคลที่อยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาในผู้คดีอาญา ได้แก่ ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเฉพาะตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ และ ผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน ทั้งนี้ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๔ วรรคหนึ่ง (๑) มาตรา ๒๓๕ วรรคหนึ่ง (๒) และพ.ร.ป.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๑)

นอกจากนี้พ.ร.ป.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต มาตรา ๑๒๐ วรรคท้าย ยังให้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญา มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่อัยการสูงสุดยื่นคำร้องตามมาตรา ๑๑๙ สำหรับบุคคลอื่นที่ไม่ใช่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ หรือผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ ในฐานะตัวการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุน ต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ด้วย

ข้อสังเกต

๑) กระบวนพิจารณาคดีร่ำรวยผิดปกติในศาลฎีกาแผนกคดีอาญา คล้ายกับคดีอาญา มีความแตกต่างกันเพียงเรื่องภาระการพิสูจน์ เนื่องจากคดีร่ำรวยผิดปกติ **ผู้ถูกกล่าวหา**มีภาระการพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่าทรัพย์สินดังกล่าวมิได้เกิดจากการร่ำรวยผิดปกติ ตามพ.ร.ป.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๑๑๙ วรรคสอง

คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอม.ที่ ๔๔/๒๕๖๐ ในคดีร่ำรวยผิดปกติ แม้ว่าผู้ร้องไม่มีหลักฐานใดมายืนยันว่าทรัพย์สินหรือเงินที่เพิ่มขึ้นของผู้ถูกกล่าวหาและผู้คัดค้านที่ ๑ ได้มาจากการทุจริต หรือได้มาด้วยวิธีการที่ไม่ถูกต้องอย่างไร และจะสืบเนื่องมาจากการปฏิบัติหน้าที่หรือใช้อำนาจในตำแหน่งหรือไม่ ก็หาเป็นข้อสำคัญในคดีไม่ เพราะ

พ.ร.ป.ว่าด้วยการพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๓๕ วรรคหนึ่ง (ตรงกับกฎหมายปัจจุบันคือพ.ร.ป.ว่าด้วยการพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๔๘ วรรคหนึ่ง และพ.ร.ป.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๘๑ วรรคสอง) บัญญัติให้ **เป็นภาระการพิสูจน์ของผู้ถูกกล่าวหาและผู้คัดค้านที่ ๑** ซึ่งเป็นผู้โต้แย้งว่า ทรัพย์สินนั้นมิได้เกิดจากการร่ำรวยผิดปกติ

อย่างไรก็ตาม แม้พ.ร.ป.ว่าด้วยการพิจารณาคดีอ.พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๔๘ วรรคหนึ่ง และพ.ร.ป.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๘๑ วรรคสอง บัญญัติทำนองเดียวกันว่า ผู้โต้แย้งว่า ทรัพย์สินที่ร้องขอให้ตกเป็นของแผ่นดินมิได้เกิดจากการร่ำรวยผิดปกติ ผู้นั้นมีภาระการพิสูจน์ต่อศาลก็ตาม แต่ผู้ร้องหรือผู้กล่าวหายังมีหน้าที่ต้องนำสืบให้ศาลเห็นก่อนว่า ทรัพย์สินนั้นมีความเชื่อมโยงกับการกระทำความผิดอย่างไร หลังจากนั้นเจ้าของทรัพย์สินจึงมีภาระการพิสูจน์ให้เห็นว่าทรัพย์สินนั้นมิได้เกิดจากการร่ำรวยผิดปกติ เพราะการได้มาซึ่งทรัพย์สินเป็นข้อเท็จจริงที่อยู่ในความรู้อันเห็นของเจ้าของทรัพย์สินแต่เพียงฝ่ายเดียว

๒) เคยมีผู้โต้แย้งว่า บทบัญญัติในคดีร่ำรวยผิดปกติที่ให้ภาระการพิสูจน์ตกแก่ผู้ถูกกล่าวหาขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ แต่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าไม่ขัด

คำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๑/๒๕๖๕ เป็นกรณีอัยการสูงสุดยื่นคำร้องต่อศาลแพ่งขอให้คำสั่งให้ทรัพย์สินของผู้คัดค้านทั้งสองตกเป็นของแผ่นดินเพราะเหตุร่ำรวยผิดปกติ ตามพ.ร.ป.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๔๒ ต่อมาศาลแพ่งมีคำสั่งให้ทรัพย์สินรวม ๔๙ รายการ มูลค่า ๓๔๑,๗๙๗,๘๑๑.๕๘ บาท ตกเป็นของแผ่นดินผู้คัดค้านทั้งสองอุทธรณ์ ระหว่างการพิจารณาของศาลอุทธรณ์ ผู้คัดค้านทั้งสองยื่นคำโต้แย้งว่า พ.ร.ป.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๘๑ วรรคสอง ที่กำหนดให้ผู้ถูกกล่าวหา **มีภาระการพิสูจน์** ให้ศาลเห็นว่าทรัพย์สินดังกล่าวมิได้เกิดจากการร่ำรวยผิดปกติทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกัน เป็นการเลือกปฏิบัติ และละเมิดสิทธิเสรีภาพตามที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้เพราะผู้กล่าวหาซึ่งเป็นรัฐ มีอำนาจตรวจสอบและเข้าถึงพยานหลักฐานต่างๆ ได้มากกว่าผู้ถูกกล่าวหาบทบัญญัติดังกล่าวจึงขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ มาตรา ๒๗ ประกอบมาตรา ๔ และมาตรา ๕

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยประเด็นว่า ข้อหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๗ ความว่า

- คดีร้องขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน พนักงานอัยการยังคงมีภาระหน้าที่ในการนำสืบให้เห็นเหตุอันควรสงสัยก่อนว่าทรัพย์สินนั้นมีความเชื่อมโยงกับการกระทำความผิดอย่างไร

- หลังจากนั้นเจ้าของทรัพย์สินมีภาระการพิสูจน์ให้เห็นว่าทรัพย์สินนั้นมิได้เกิดจากการร่ำรวยผิดปกติตามมาตรา ๘๑ วรรคสอง อันเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ถูกกล่าวหาได้พิสูจน์สิทธิของตนต่อศาลได้อย่างเต็มที่เพราะการได้มาซึ่งทรัพย์สินเป็นข้อเท็จจริงที่อยู่ในความรู้อันเห็นของเจ้าของทรัพย์สินแต่เพียงฝ่ายเดียว

- การรับฟังพยานหลักฐานของศาลยังคงใช้หลักการซึ่งน้ำหนักตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พ.ร.ป.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๘๑ วรรคสอง **ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๗**

๓) กรณีคณะกรรมการป.ป.ช.มีมติว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐร่ำรวยผิดปกติ พ.ร.ป.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๑๒๒ วรรคสาม ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. แจ้งคำวินิจฉัยพร้อมด้วยข้อเท็จจริงโดยสรุปไปยังผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนของผู้ถูกกล่าวหาภายในสามสิบวันนับแต่วันที่วินิจฉัยเพื่อส่งลงโทษไล่ออกภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้ง โดยให้ถือว่ากระทำการทุจริตต่อหน้าที่ ซึ่งบทบัญญัติดังกล่าวมีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญรับรองว่าไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๗

คำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๑๐/๒๕๖๗ เป็นกรณีศาลปกครองกลางส่งข้อโต้แย้งของผู้ฟ้องคดีไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาวินิจฉัยว่าพ.ร.ป.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๑๒๒ วรรคสาม ที่บัญญัติว่า “ในกรณีตามวรรคหนึ่ง (คณะกรรมการ ป.ป.ช. ไต่สวนและวินิจฉัยว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐร่ำรวยผิดปกติ) ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. แจ้งคำวินิจฉัยพร้อมด้วยข้อเท็จจริงโดยสรุปไปยังผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนของผู้ถูกกล่าวหาภายในสามสิบวันนับแต่วันที่วินิจฉัยเพื่อส่งลงโทษไล่ออกภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้ง โดยให้ถือว่ากระทำการทุจริตต่อหน้าที่” ขัดต่อหลักนิติธรรม เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ กระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และการถูกวินิจฉัยว่าร่ำรวยผิดปกติเป็นคดีในทางแพ่งไม่อาจตีความว่าเป็นมูลความผิดทางอาญาฐานทุจริตต่อหน้าที่ บทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวจึงขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๙

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความว่า

- มาตรา ๑๒๒ วรรคสาม เป็นมาตรการทางกฎหมายที่เป็นธรรมในการรักษาคุณลักษณะระหว่างการป้องกันและปราบปรามการทุจริตที่มีความร้ายแรง เมื่อชั่งน้ำหนักกระหว่างประโยชน์สาธารณะที่จะได้รับตามวัตถุประสงค์ของกฎหมายกับผลกระทบจากการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลแล้ว เป็นไปตามหลักความได้สัดส่วน ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง

- มาตรา ๑๒๒ วรรคสาม มีเจตนารมณ์ที่จะลงโทษทางวินัยกับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ถูกกล่าวหาว่าร่ำรวยผิดปกติเท่านั้น ไม่ใช่บทบัญญัติที่กำหนดให้ผู้ถูกกล่าวหาต้องถูกลงโทษทางอาญา จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๙ วรรคหนึ่ง

๔) คดีร่ำรวยผิดปกติไม่ใช่คดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา ศาลในคดีร่ำรวยผิดปกติไม่จำเป็นต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคดีส่วนอาญา

คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดี อม.ที่ ๑/๒๕๕๓ คดีตามคำพิพากษานี้มีข้อกฎหมายที่สำคัญประการหนึ่ง คือ ศาลฎีกาแผนกคดี อม. มีคำวินิจฉัยว่า มูลคดีนี้เป็นการกล่าวหาว่า ผู้ถูกกล่าวหาว่าร่ำรวยผิดปกติ มิใช่การเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนที่มีมูลเหตุจากการกระทำความผิดทางอาญาของผู้ถูกกล่าวหาประเด็นที่ศาลจะต้องพิจารณาคือ ผู้ถูกกล่าวหา มีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นมากผิดปกติหรือได้ทรัพย์สินมาโดยไม่สมควรสืบเนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่หรือใช้อำนาจในตำแหน่งหน้าที่จริงหรือไม่ หากได้ความตามนี้แล้ว ศาลย่อมมีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินได้ โดยไม่จำเป็นต้องพิจารณาว่าผู้ถูกกล่าวหากระทำความผิดทางอาญาหรือไม่ คดีนี้จึงมิใช่คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาที่ศาลจะต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาส่วนอาญาตาม ป.วิ.อ.มาตรา ๔๖

๑.๓ คดีจิตใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินหรือยื่นเท็จ

ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาฯ มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีจิตใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๔ วรรคหนึ่ง (๓) และมาตรา ๒๓๕ วรรคท้าย รวมทั้งพ.ร.บ.ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองฯ มาตรา ๑๐ (๔)

๑) ผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชีฯ รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๔ วรรคหนึ่ง (๓) ให้คณะกรรมการป.ป.ช.กำหนดให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ ผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน และเจ้าหน้าที่ของรัฐยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน ของตน คู่สมรส และบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ รวมทั้งตรวจสอบและเปิดเผยผลการตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สินของบุคคลดังกล่าว ทั้งนี้ ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต

ผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน ตามพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ ได้แก่

(๑) บุคคลตามพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๑๐๒ (๑) ถึง (๙) ซึ่งได้แก่ (๑) ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง (๒) ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ (๓) ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ (๔) ข้าราชการตุลาการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม ซึ่งดำรงตำแหน่งตั้งแต่อธิบดีผู้พิพากษาขึ้นไป (๕) ข้าราชการตุลาการศาลปกครองตามกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง ซึ่งดำรงตำแหน่งตั้งแต่อธิบดีศาลปกครองชั้นต้นเป็นต้นไป (๖) ข้าราชการอัยการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการซึ่งดำรงตำแหน่งตั้งแต่อธิบดีอัยการเป็นต้นไป (๗) ผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูง (๘) ผู้ดำรงตำแหน่งอื่นตามที่กฎหมายอื่นกำหนดให้มีหน้าที่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน และ (๙) ผู้บริหารท้องถิ่น รองผู้บริหารท้องถิ่น ผู้ช่วยผู้บริหารท้องถิ่น และสมาชิกสภาท้องถิ่น ตามที่คณะกรรมการป.ป.ช.กำหนด

(๒) บุคคลตามประกาศของคณะกรรมการป.ป.ช. ออกตามความในตามพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๒๘ (๓) และมาตรา ๑๐๓ ซึ่งปัจจุบันมีมากมายหลายตำแหน่ง ครอบคลุมตำแหน่งที่มีความสำคัญทุกตำแหน่ง

บุคคลดังกล่าวต้องยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินทั้งของตน คู่สมรส และบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ และมาตรา ๑๐๒ วรรคท้าย ให้คู่สมรสหมายความรวมถึงผู้ซึ่งอยู่กินกันฉันสามีภริยาโดยไม่จดทะเบียนสมรสด้วย ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการป.ป.ช.กำหนด

๒) กำหนดเวลายื่นบัญชีฯ พ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๑๐๕ วรรคสาม บัญญัติว่า การยื่นบัญชีฯ ให้ยื่นตามกำหนดดังต่อไปนี้

(๑) กรณีเป็นบุคคลตามมาตรา ๑๐๒ (๑) (๒) (๓) และ (๙) ให้ยื่นเมื่อเข้ารับตำแหน่งและเมื่อพ้นจากตำแหน่ง

(๒) กรณีเป็นบุคคลตามมาตรา ๑๐๒ (๔) (๕) (๖) (๗) (๘) และตำแหน่งอื่นที่คณะกรรมการป.ป.ช. กำหนด นอกจาก (๑) ให้ยื่นเมื่อเข้ารับตำแหน่งและเมื่อพ้นจากการเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ และทุกสามปี ตลอดเวลาที่ยังดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ

รัฐธรรมนูญและกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญฉบับก่อนๆ ให้ยื่นบัญชีเมื่อพ้นจากตำแหน่งมาแล้วเป็นเวลาหนึ่งปีด้วย แต่การยื่นบัญชีตามกฎหมายใหม่ ไม่ต้องยื่นกรณีพ้นจากตำแหน่งมาแล้วเป็นเวลาหนึ่งปีแล้ว

๓) เอกสารที่ต้องยื่นประกอบบัญชี พ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๑๐๕ วรรคหนึ่ง ให้ยื่นบัญชี พร้อมด้วยหลักฐานที่พิสูจน์ความอยู่จริงของทรัพย์สินและหนี้สิน และหลักฐานการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาในรอบปีภาษีที่ผ่านมา โดยผู้ยื่นต้องลงลายมือชื่อกำกับไว้ในบัญชีและสำเนาหลักฐานที่ยื่นไว้ทุกหน้า และทรัพย์สินและหนี้สินที่ต้องระบุในบัญชี ให้รวมถึงทรัพย์สินและหนี้สินในต่างประเทศ และให้รวมถึงทรัพย์สินที่มอบหมายให้อยู่ความครอบครองดูแลของบุคคลอื่นไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อมด้วย

๔) การเปิดเผยบัญชี พ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๑๐๖ ให้เปิดเผยบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของบุคคลตามมาตรา ๑๐๒ (๑) เฉพาะนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภา และบุคคลตามมาตรา ๑๐๒ (๒)(๓)(๗) และ (๙) ซึ่งได้แก่ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ ผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูง และผู้บริหารท้องถิ่น รองผู้บริหารท้องถิ่น ผู้ช่วยผู้บริหารท้องถิ่น และสมาชิกสภาท้องถิ่น ตามที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด

๕) องค์กรประกอบความผิด

รัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๖๐ มาตรา ๒๓๕ วรรคท้าย ใช้ถ้อยคำว่า “...ให้นำมาตรานี้มาใช้บังคับแก่กรณีที่บุคคลตามมาตรา ๒๓๔(๓) จงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการ ทรัพย์สินและหนี้สิน หรือจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการ ทรัพย์สินหรือหนี้สินอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ และมีพฤติการณ์อันควรเชื่อได้ว่ามีเจตนาไม่แสดงที่มาแห่งทรัพย์สินหรือหนี้สินนั้นด้วย โดยอ้อมๆ”

ถ้อยคำที่เพิ่มเข้ามาในตอนท้ายที่ว่า “...และมีพฤติการณ์อันควรเชื่อได้ว่ามีเจตนาไม่แสดงที่มาแห่งทรัพย์สินหรือหนี้สินนั้นด้วย...” แสดงให้เห็นถึงการผ่อนคลายความเคร่งครัดของคดีจิตใจไม่ยื่นบัญชีหรือยื่นเท็จ ซึ่งแต่เดิมมีแนวคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญและคำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาฯ ยืนยันตลอดมาว่า การจิตใจไม่ยื่นบัญชีหรือยื่นเท็จต้องมีเจตนาพิเศษเพื่อเตรียมการทุจริต เพียงแต่รู้ว่ามีทรัพย์สิน แต่ไม่แจ้ง หรือแจ้งไม่ตรงก็เป็นความผิดแล้ว แม้ว่าการไม่แจ้งหรือแจ้งไม่ตรงอาจเกิดจากการหลงลืมหรือไม่ได้มีเจตนาที่จะปกปิดหรือแจ้งเท็จก็เป็นความผิด การที่รัฐธรรมนูญใหม่ให้ดูด้วยว่ามีพฤติการณ์อันควรเชื่อได้ว่ามีเจตนาไม่แสดงที่มาแห่งทรัพย์สินหรือหนี้สินนั้นหรือไม่ คือให้พิเคราะห์ถึงเจตนาด้วย ทำให้เกิดความเป็นธรรมมากขึ้น

๖) ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีจิตใจไม่ยื่นบัญชีหรือยื่นเท็จ

พ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๑๑๔ วรรคสอง บัญญัติว่า หากคณะกรรมการป.ป.ช. มีมติว่า ผู้ใดจิตใจไม่ยื่นบัญชีหรือยื่นเท็จ และมีพฤติการณ์อันควรเชื่อได้ว่ามีเจตนาไม่แสดงที่มาแห่งทรัพย์สินหรือหนี้สิน ให้ดำเนินการดังต่อไปนี้

(๑) กรณีเป็นบุคคลตามมาตรา ๑๐๒ (๑) คือผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง มาตรา ๑๐๒ (๒) คือตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๒ (๓) คือผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ และ มาตรา ๑๐๒ (๔) คือผู้บริหารท้องถิ่น รองผู้บริหารท้องถิ่น ผู้ช่วยผู้บริหารท้องถิ่น และสมาชิกสภาท้องถิ่น ตามที่คณะกรรมการป.ช.กำหนด ให้เสนอเรื่องต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเพื่อวินิจฉัย

(๒) กรณีเป็นเจ้าของหน้าที่ของรัฐ ยกเว้นเจ้าหน้าที่ของรัฐตามมาตรา ๑๐๒ (๔) ให้เสนอเรื่องต่อศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบเพื่อวินิจฉัย

ดังนั้น เจ้าหน้าที่ของรัฐ เช่น ข้าราชการตุลาการศาลยุติธรรม ตุลาการศาลปกครอง อัยการ ข้าราชการพลเรือน ตำรวจ ทหาร หรือพนักงานรัฐวิสาหกิจ ที่จงใจไม่ยื่นบัญชี หรือยื่นเท็จ จึงไม่ได้อยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาฯ แต่อยู่ในอำนาจของศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ

๕) โทษสำหรับผู้จงใจไม่ยื่นบัญชีหรือยื่นเท็จ มีโทษตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๕ วรรคสาม กล่าวคือ

(๑) หากยังอยู่ในตำแหน่ง ต้องพ้นจากตำแหน่งนับแต่วันหยุดปฏิบัติหน้าที่ (เมื่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาฯ ประทับรับฟ้อง ผู้ถูกกล่าวหาต้องหยุดปฏิบัติหน้าที่ เว้นแต่ศาลฯจะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น)

(๒) เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้นั้น และ

(๓) จะเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง (คือสิทธิไปลงคะแนนเลือกผู้สมัคร) มีกำหนดเวลาไม่เกินสิบปีด้วยหรือไม่ก็ได้ สำหรับผู้ที่ถูกเพิกถอนสิทธิสมัครเลือกตั้ง ไม่มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ไม่มีสิทธิสมัครรับเลือกเป็นสมาชิกวุฒิสภา ไม่มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือช่วยผู้บริหารท้องถิ่น **ตลอดไป** และไม่มีสิทธิดำรงตำแหน่งทางการเมืองใดๆ ตามมาตรา ๒๓๕ วรรคสี่

(๔) มีโทษทางอาญา คือจำคุกไม่เกินหกเดือนหรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ตามพ.ร.บ. ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๑๖๗ ด้วย

คดีจงใจไม่ยื่นบัญชีหรือยื่นเท็จฯ ยังมี**ข้อกฎหมาย**ที่น่าสนใจดังนี้

(๑) โทษเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและสิทธิเลือกตั้งย้อนหลังไม่ได้ เพราะโทษเพิกถอนสิทธิฯ อันเป็นมาตรการบังคับทางการเมืองตามพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๘๑ มิใช่มาตรการบังคับทางการเมืองที่ใช้ในขณะกระทำความผิด จึงต้องใช้พ.ร.บ. ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๓๔ วรรคหนึ่ง (ที่มีผลใช้บังคับในขณะกระทำความผิด ซึ่งไม่มีโทษเพิกถอนสิทธิฯ) บังคับแก่คดีนี้ เพราะหากบังคับใช้ตามที่กฎหมายที่บัญญัติภายหลังกระทำความผิดย่อมเป็นการขัดต่อหลักนิติธรรม (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ อม.๑๓๘/๒๕๖๒)

(๒) หากคดีส่วนอาญาขาดอายุความแล้ว ย่อมไม่อาจลงโทษในส่วนที่เป็นมาตรการบังคับทางการเมือง (คือโทษเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง) เนื่องจากมาตรการบังคับทางการเมืองเป็นส่วนหนึ่งของคดีอาญาโดยไม่อาจแยกออกจากการวินิจฉัยความรับผิดทางอาญาได้ ดังนั้น มาตรการบังคับทางการเมือง แม้มิใช่โทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๘ ก็ย่อมต้องอยู่ภายใต้หลักทั่วไปของคดีอาญา ซึ่งรวมถึงการอยู่ในบังคับของอายุความทางอาญา เมื่อการกระทำส่วนนี้ (ไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สิน) เป็นอัน

ขาดอายุความทางอาญาและมีผลให้สิทธิหน้าที่อาญามาฟ้องระงับไปแล้ว กรณีจึงไม่อาจนำมาตราการบังคับทาง การเมืองมาใช้บังคับแก่ผู้ถูกกล่าวหาได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาคดี อม.อร ๑/๒๕๖๔)

(๓) บทบัญญัติเรื่องอายุความสะดุดหยุดลงนับแต่วันยื่นฟ้อง ตามพ.ร.บ.ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญา ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๒๕ วรรคหนึ่ง ไม่มีผลย้อนหลัง เพราะบทบัญญัติเรื่อง อายุความ แม้มิใช่บทบัญญัติว่าด้วยการลงโทษ แต่มีผลให้ระยะเวลาในการบังคับโทษขยายออกไป จึงเป็น บทบัญญัติที่เป็นโทษแก่ผู้ถูกกล่าวหา ไม่อาจนำมาใช้บังคับย้อนหลังแก่คดีที่ผู้ร้องยื่นคำร้องไว้ แต่ยังไม่ได้ตัวผู้ กล่าวหามายังศาลจนครบกำหนดอายุความ ตาม ป.อ. มาตรา ๙๕ (๔) ไปแล้วก่อนวันที่พระราชบัญญัติดังกล่าวมี ผลใช้บังคับ (คำพิพากษาศาลฎีกาคดี อม.๒๓๒/๒๕๖๐ และ อม.อร.๔/๒๕๖๕)

(๔) กรณีไม่ยื่นบัญชีหรือยื่นเท็จในขณะที่ดำรงตำแหน่งวาระแรก แต่ยังไม่ถูกดำเนินคดีจนดำรงตำแหน่ง ครบวาระ ต่อมาเมื่อเข้าดำรงตำแหน่งวาระที่สอง (ชนะเลือกตั้ง ได้กลับเข้ามาดำรงตำแหน่งเดิมอีก) จึงถูก ดำเนินคดีกรณีไม่ยื่นบัญชีหรือยื่นเท็จ (อันเป็นความผิดเกี่ยวกับการดำรงตำแหน่งในวาระแรก) กรณีเช่นนี้ หาก ศาลพิพากษาว่าจำใจไม่ยื่นบัญชีหรือยื่นเท็จ ผู้นั้นต้องพ้นจากตำแหน่งที่ดำรงอยู่ในวาระที่สองด้วยหรือไม่

ปัญหาดังกล่าวมีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ อม.๑๒/๒๕๖๖ วินิจฉัยว่า ผู้นั้นต้องพ้นจากตำแหน่งที่ดำรงอยู่ ในวาระที่สองด้วย เพราะเมื่อศาลฯ วินิจฉัยว่า ผู้นั้นจำใจไม่ยื่นบัญชีหรือเท็จ ศาลจะต้องมีคำพิพากษาลงโทษคือ ให้เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งผู้นั้น ตามมาตรา ๒๓๕ วรรคสาม ด้วย ซึ่งมีผลตามมาตรา ๒๓๕ วรรคสี่ คือ ผู้นั้น ต้องถูกเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งตลอดไป และไม่มีสิทธิดำรงตำแหน่งทางการเมืองใดๆ ส่งผลให้ผู้นั้นไม่มี สิทธิดำรงตำแหน่งที่ดำรงอยู่ในปัจจุบัน (คือวาระที่สอง) ด้วย

หมายเหตุ :

เคยมีข้อสอบถามเกี่ยวกับคดีจำใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินหลายครั้ง แต่เนื่องจาก ข้อกฎหมายเปลี่ยนไปแล้ว จึงไม่ขอนำมากล่าวถึง

๑.๔ คดีคณะกรรมการป.ป.ช.ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดเสียเอง

คดีกล่าวหาคณะกรรมการป.ป.ช.ว่ากระทำความผิดอยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาฯ ตาม รัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๖๐ มาตรา ๒๓๖ ประกอบมาตรา ๒๓๔ (๑) และมาตรา ๒๓๕ (๒) และ พ.ร.บ.ว่าด้วยวิธี พิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองฯ มาตรา ๑๐ (๒) เช่นเดียวกับที่เคยเป็นมาตั้งแต่รัฐธรรมนูญ ฉบับปี ๒๕๔๐ และฉบับปี ๒๕๕๐

มีข้อสังเกตว่า ตัวการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุนการกระทำความผิดของคณะกรรมการป.ป.ช. รวมถึงผู้ให้ สิบบนแก่คณะกรรมการป.ป.ช. อยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาฯด้วย ทั้งนี้ ตามพ.ร.บ.ว่าด้วยวิธีพิจารณา คดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๓)

สำหรับข้อหาที่คณะกรรมการป.ป.ช.กระทำความผิดและอยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาฯก็คือ ร่ำรวยผิดปกติ ทุจริตต่อหน้าที่ และจงใจปฏิบัติหน้าที่หรือใช้อำนาจขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๔ (๑)

คดีกล่าวหาคณะกรรมการป.ป.ช. รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๖ เริ่มโดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือสมาชิกของทั้งสองสภาจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภาหรือประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่าสองหมื่นคน มีสิทธิเข้าชื่อกล่าวหาว่ากรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติผู้ใดกระทำการตามมาตรา ๒๓๔ (๑) โดยยื่นต่อประธานรัฐสภาพร้อมด้วยหลักฐานตามสมควร หากประธานรัฐสภาเห็นว่ามีความเห็นสมควรสั่งให้มีการกระทำตามที่ถูกกล่าวหา ให้ประธานรัฐสภาเสนอเรื่องไปยังประธานศาลฎีกาเพื่อตั้งคณะผู้ไต่สวนอิสระจากผู้ซึ่งมีความเป็นกลางทางการเมืองและมีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์ เพื่อไต่สวนหาข้อเท็จจริง

คุณสมบัติ ลักษณะต้องห้าม หน้าที่และอำนาจ วิธีการไต่สวน ระยะเวลาการไต่สวนและการดำเนินการอื่นที่จำเป็นของคณะผู้ไต่สวนอิสระ ให้เป็นไปตามที่บัญญัติไว้ในพ.ร.บ.ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๕๑ และมาตรา ๕๒

เมื่อคณะผู้ไต่สวนอิสระดำเนินการไต่สวนแล้วเสร็จ มาตรา ๒๓๗ ให้คณะผู้ไต่สวนอิสระดำเนินการดังต่อไปนี้

- (๑) ถ้าเห็นว่าข้อกล่าวหาไม่มีมูลให้สั่งยุติเรื่อง และให้คำสั่งดังกล่าวเป็นที่สิ้นสุด
- (๒) ถ้าเห็นว่าผู้ถูกกล่าวหาฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง ให้เสนอเรื่องต่อศาลฎีกาเพื่อวินิจฉัย
- (๓) ถ้าเห็นว่าผู้ถูกกล่าวหาผิดวินัยตามที่ถูกละเมิด และมีใช้กรณีตาม (๒) ให้ส่งสำนวนการไต่สวนไปยังอัยการสูงสุดเพื่อดำเนินการฟ้องคดีต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ส่วนกระบวนการพิจารณาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาฯ ในคดีที่คณะกรรมการป.ป.ช.ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด เหมือนกับคดีอาญาหรือคดีร่ำรวยผิดปกติของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

ปัญหา: ผู้เสียหายมีอำนาจฟ้องคณะกรรมการป.ป.ช.หรือไม่

คำพิพากษาฎีกาที่ ๕๖๗๓/๒๕๖๒ (ประชุมใหญ่) วินิจฉัยว่า บทบัญญัติในพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๑๗ วรรคหนึ่ง ที่มีผลใช้บังคับในเวลานั้น (ถ้อยคำในตัวบทคล้ายรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๖๐ มาตรา ๒๓๖) เป็นเพียงบทบัญญัติที่เพิ่มช่องทางในการดำเนินคดีแก่คณะกรรมการป.ป.ช. แต่โจทก์เป็นผู้เสียหายจากการกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการของจำเลยที่เป็นกรรมการป.ป.ช. ย่อมมีสิทธิตามป.วิ.อ. มาตรา ๒๘ (๒) ที่จะยื่นฟ้องจำเลยที่เป็นกรรมการป.ป.ช.ต่อศาลชั้นต้นที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบได้ ตามพ.ร.บ.จัดตั้งศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๗ ประกอบมาตรา ๓ วรรคสอง (๑)

คำพิพากษาฎีกาฉบับนี้ เป็นการกลับหลักเดิมในคำพิพากษาฎีกาที่ ๑๖๗๘๑/๒๕๕๗ และคำพิพากษาฎีกาที่ ๒๖๘๙/๒๕๖๐ (ประชุมใหญ่) ที่วินิจฉัยว่า การดำเนินคดีแก่คณะกรรมการป.ป.ช. มีบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะในรัฐธรรมนูญและกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ ต้องถือว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวมีผลเป็นการตัดสิทธิผู้เสียหายที่จะยื่นฟ้องกรรมการป.ป.ช.ต่อศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาปกติ ต้องใช้กระบวนการตามที่

บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญและกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญยื่นฟ้องกรมการป.ป.ช.ต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเท่านั้น

คำแนะนำ :

ในการเตรียมตัวสอบสำหรับเนื้อหาในบทนี้ ควรต้องทราบว่าคุณคิดและความผิดฐานใดที่อยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดี อม.ในคดีอาญา รวมทั้งคดีอื่นๆ ส่วนเรื่องขั้นตอนการพิจารณาพิพากษาคดี ขอให้รู้เพียงขั้นตอนคร่าวๆ เพราะเค้าโครงของข้อสอบอาจเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในระหว่างที่มีการพิจารณาคดีเหล่านี้ จะได้ทราบว่าปัญหาที่ข้อสอบให้วิเคราะห์อยู่ในขั้นตอนไหนของคดี

สำหรับคำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดี อม. ควรให้ความสนใจเฉพาะคำพิพากษาที่วินิจฉัยข้อกฎหมาย โดยเฉพาะปัญหาที่ว่า คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญมีผลผูกพันการพิจารณาพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดี อม. ในคดีอาญาหรือไม่ และน่าจะต้องให้ความสนใจกับคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับกฎหมายที่ใช้ในคดีที่อยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดี อม.คือ พ.ร.บ.ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองฯ และพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตฯ เพราะหากมีการนำคดีพิเศษไปออกเป็นข้อสอบ อีกครั้งข้อนี้มักจะเป็นเรื่องของมาตรา ๒๑๒ วรรคหนึ่ง เกี่ยวกับกฎหมายที่ใช้ในคดีนั้นๆ

ในส่วนที่เกี่ยวกับคดีจึงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินหรือยื่นเท็จ ไม่จำเป็นต้องท่องจำว่ามีใครอยู่ในอำนาจศาลนี้บ้าง เพราะมีอยู่มากมายหลายตำแหน่ง

.....

อธิคม อินทุภูติ